

Marek Jeżewki

Sprawozdanie w wykładów prof.
Josepha Koterskiego : UKSW,
Warszawa, 23 kwietnia 2008

Studia Ecologiae et Bioethicae 6, 595-597

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie w wykładów prof. Josepha Koterskiego, UKSW, Warszawa, 23 kwietnia 2008

Prof. Joseph Koterski, przebywający w Polsce w związku z konferencją „Rozum – racjonalizm – racjonalność”, dnia 23 kwietnia 2008 wygłosił wykłady otwarte na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Po przywitaniu i przedstawieniu słuchaczom konferencji sylwetki i dorobku naukowego gościa z Fordham University, profesor Koterski przystąpił do odczytu. Pierwszy wykład zatytułowany „Natura źródłem dla etyki” dotyczył rozumienia teorii etyki prawa naturalnego.

Na wstępie profesor Koterski podkreślił nieodzowną dla rozwoju teorii prawa naturalnego, koncepcję natury Arystotelesa, której odrodzenie nastąpiło w XII i XIII wieku. Arystotelesowskie rozumienie natury jako teleologicznego dynamizmu, który prowadzi dany byt do zrealizowania sobie właściwego celu, pozwoliło na sformułowanie etyki bez bezpośredniego odwołania się do Boga czy prawa stanowionego. Koncepcję tą przejęli do swych badań średniowieczni filozofowie, którzy z powodu religijnego zaangażowania zaczęli pojmować Boga jako stwórcę wszystkich poszczególnych natur. Umożliwiło to powstanie etyki prawa naturalnego (w najpełniejszej formie rozwinął ją Tomasz z Akwinu). Następnie profesor Koterski zauważył, że teoria ta pozwoliła rozwinąć pewną teorię moralną, która była bardzo spójna z danymi płynącymi z objawienia. Główną ideą etyki prawa naturalnego jest to, że rozum jest zdolny odkryć w naturze ludzkiej prawo wszczepione przez Boga, który jest jej autorem. Poprzez takie podejście do możliwości wywiedzenia i uzasadnienia moralności z natury, teoria prawa naturalnego pozwoliła przewyciężyć tradycyjny, augustiański sposób myślenia o możliwości uzasadnienia norm moralnych jedynie poprzez odwołanie się do boskiego autorytetu.

W dalszej części wykładu była mowa o powszechnych zastrzeżeniach do etyki prawa naturalnego. Zastrzeżenia te, jak słusznie zauważył profesor Koterski, kierowane są z punktu widzenia kierunków myślowych negujących istnienie obiektywnej i niezmiennej natury (w tym także ludzkiej), głoszących ateizm połączony z wiarą w powszechną ewolucję, uznających teologiczne aspekty tej teorii za coś fałszywego i podejrzanego (hermeneutyka podejrzeń) oraz powołujących się na tezy Hume’a i Moore’a o niemożliwości logicznego wyprowadzenia wartości z faktów (z „jest” do „powinien”).

Teoria etyki prawa naturalnego, która jak to zostało zauważone w wykładzie, swymi korzeniami sięga do stoików i Arystotelesa, jest rodzajem teorii moralnej, która proponuje jasność i zrozumiałość jako podstawowy aspekt każdego kryterium moralnego, przez co promuje ona rozum i dyskusję a nie autorytaryzm.

Końcowa część wykładu poświęcona była analizom arystotelesowskiej etyki jako etyki cnoty a nie prawa. Profesor Koterski zauważył, że cnota roztropności jest fundamentem etyki prawa naturalnego. Roztropność, zdaniem Stagiryty, jest to dyspozycja moralna, dzięki której człowiek jest w stanie łatwo ujrzeć swą sytuację w realistycznym świetle, ani nazbyt pesymistycznie, ani nazbyt optymistycznie. Poprzez osąd rozumu, który wyróżnia go spośród zwierząt, jest on w stanie dokonać trafnego wyboru. Przejmując teorię cnót w tym m. in. omawianej cnoty roztropności, średniowieczni myśliciele uznali ją za kluczowy element dobrze rozwiniętego sumienia, które jest w stanie odczytać naturę i kierować się rozumem, przez co jak twierdził święty Tomasz uczestniczymy w realizacji opatrnościowego prawa wiecznego.

Po wykładzie nastąpiła krótka przerwa, po czym profesor Koterski wygłosił drugi wykład pt. „Wykorzystanie zasad filozofii w myśli społecznej papieża Jana Pawła II”. Wykład rozpoczął się od stwierdzenia, że katolicyzmu nie można sprowadzić tylko do „Ewangelii społecznej”, lecz z drugiej strony należy pamiętać, że katolicka nauka społeczna nie jest czymś peryferyjnym względem innych aspektów wiary. Profesor Koterski podkreślił, że katolicka nauka społeczna ma swe źródło zarówno w objawieniu jak i w rozumie. Wiedza o naturze ludzkiej jaką dysponuje Kościół na podstawie tego, co zostało objawione, upoważnia go do autorytatywnych wypowiedzi dotyczących spraw społecznych. Należy zauważyć, że zarówno teologia jak i filozofia mają dużą rolę do spełnienia jeśli chodzi o obronę fundamentalnych zasad moralnych. Następnie profesor Koterski wymienił główne teologiczne przesłanki katolickiej nauki społecznej. Są to m. in. wizja człowieka jako stworzonego na obraz i podobieństwo Boga oraz obowiązek miłowania bliźniego. Powodów, dla których Jan Paweł II odwołuje się do argumentacji filozoficznej, należy szukać według profesora Koterskiego, w tym, że nie każdy, z kim rozmawiamy o kwestiach sprawiedliwości i organizacji społecznej musi podzielać naszych religijnych przekonań. Dlatego musimy odwołać się do zasad, które nie wymagają narzucania religii w kwestii rozwiązań spraw praktycznych. Według nauki Kościoła, zasady etyczne, które są fundamentem dla porządku społecznego mają naturę rozumową i tutaj właśnie Jan Paweł II widzi potrzebę odwołania się do filozofii, która ma bronić tych zasad. Celem powinno być odwołanie się do wspólnej natury ludzkiej, która przysługuje wszystkim niezależnie od wyznawanych poglądów.

W dalszej części wykładu profesor Koterski zaznaczył, że fundamentem wszelkich pozostałych zasad katolickiej nauki społecznej jest poszanowanie godności ludzkiej. Zdając sobie sprawę z tego, że najgłębsze uzasadnienie godności ludzkiej wynika z faktu stworzenia człowieka na obraz Boży, nie należy zapominać, że można ją uzasadnić także filozoficznie, co szczególnie przydatne jest w rozmowach z ludźmi wrogo nastawionymi do religii. Nie ukrywając, że filozoficzne ujęcie godności ludzkiej wymaga cierpliwości w formułowaniu trwałych i przekonujących argumentów, należy podejmować takie próby aby bronić się przed wszelkimi próbami redukcjonizmu (materializm, niepełne antropologie, dualizm a także traktowanie jednostki jako części kolektywu).

Według profesora Koterskiego, myśl filozoficzna Jana Pawła II jest rozsądnym kursem filozofii osoby ludzkiej, której nie można wyjaśnić za pomocą żadnej formy redukcjonizmu. Katolicka nauka społeczna korzystając z argumentacji filozoficznej stoi w obronie podstawowych zasad społecznych. Przytaczając wypowiedzi z encyklik *Veritatis Splendor* i *Fides et Ratio* profesor Koterski zauważył, że Jan Paweł II wzywa do obrony koncepcji prawdy obiektywnej i obiektywnych kryteriów etycznych oraz wolności i odpowiedzialności jednostek za swe wybory.

Odwołując się do innych dokumentów Kościoła poczynając od *Rerum Novarum*, papież przypomina podstawowe prawa i obowiązki osoby. Są to m. in. prawo do własności prywatnej, obowiązek posłuszeństwa prawowitej władzy, zasadę subsydiarności, obowiązek działania rządów na rzecz wspólnego dobra, zasadę solidarności i prawo do autentycznego ludzkiego rozwoju. Jako główne filary filozoficzne myśli Jana Pawła II, profesor Koterski wymienił teorię prawa naturalnego zaczerpniętą od Tomasza z Akwinu oraz personalizm. Profesor Koterski zauważył także, że odwołanie do prawa naturalnego było obecne w dokumentach katolickiej nauki społecznej już od czasów encyklik Leona XII *Rerum Novarum* i *Aeterni Patris*.

W ostatniej części wykładu profesor Koterski stwierdził, że postawy wrogie wobec katolickiej nauki społecznej wynikają z przyjęcia założeń historycyzmu, który twierdzi, że natura ludzka nie jest niezmienna. Przy takim założeniu nie może być także mowy o żadnej niezmiennej i obiektywnej moralności, co z kolei prowadzi do relatywizmu. W podsumowaniu, profesor Koterski wskazał, że nauczanie społeczne Jana Pawła II wykorzystuje zasady filozofii w sposób głęboki i trwały a poprzez odwołanie się do argumentów filozoficznych opartych na teorii prawa naturalnego oraz personalizmie można odpowiednio wyjaśnić i bronić różnych twierdzeń, istotnych dla katolickiej nauki społecznej, nie tylko odwołując się do autorytetu Kościoła, ale też do rozumowych argumentacji zrozumiałych dla osób nieuznających owego autorytetu.

Po wykładzie nastąpiła krótka dyskusja, po czym ks. prof. dr hab. Paweł Mazanka podziękował profesorowi Koterskiemu i wyraził nadzieję na przyszłą owocną współpracę między dwoma uniwersytetami.